

"BAERNE"

3e jaargang - nummer 1 - augustus 1978.

REDAKTIE:

Mevrouw L.M. Bijvanck-Dingemans,
de heren G. Brouwer en J. Kruidenier.

Redactie-adres:

Mevrouw L.M. Bijvanck-Dingemans,
Van Reenenlaan 10, Baarn.
Tel. 02154 - 12817.

Dagelijks Bestuur van de vereniging:

Voorzitter:

De heer G. Brouwer, Sophialaan 39,
Baarn. Tel. 02154 - 14131.

Penningmeester:

De heer E. v.d. Steeg, Talmalaan 39,
Baarn. Tel. 02154 - 17571.

Ere-voorzitter:

Mr. C.C.M. Collard.

Het postadres van de vereniging is:
Postbus 326, Baarn.

INHOUD VAN DIT NUMMER o.a.:

Verslag excursie naar het
Openluchtmuseum te Arnhem

Op de Brink

Programma najaar (los bij-
gevoegd).

Pension Wiederhold.

Boschstraat - Baarn.

Opnieuw geresatureerd en vergroot.

Gelegen in de onmiddellijke nabijheid van het bosch. Groote lommerrijke tuin. Pension voor korten of langeren tijd.

Ruime, gezellige eetzaal met serre, waar in het vóór- en najaar en ook in den winter gelegenheid béstaat tot het geven van diners en partijen.

Intercommunaal aangesloten.

Beleefd aanbevelend.

TH. WIEDERHOLD.

P. D. van Merkestijn

266 Boschstraat, Nijverheidstraat 266

□ □

MEUBELMAKERIJ

STOFFEERDERIJ

BEDDENMAKERIJ

: BEHANGERIJ :

□ □

MEUBILEER-INRICHTING.

VAN DE REDAKTIE

In maart/april van dit jaar zag het laatste nummer van "Baerne" het licht. Intussen werd door verscheidene leden gevraagd wanneer opnieuw een uitgave van "Baerne" zou uitkomen. Welnu, het gebrek aan genoeg kopij en toen er dan eenmaal kopij was, de vakanties van de "verzorgers" van het verenigingsorgaan (Meta Reitsma, Nelly en Evert Kuyt en de redaktie), waren de redenen van het niet verschijnen.

Inmiddels gaat de derde jaargang in met een forser nummer an gewoonlijk, maar dat mag dan ook wel na zo'n lange afwezigheid.

Geen opmerkelijke veranderingen in dit nummer 1 van de derde jaargang. Omslagen zijn er nog voldoende voor de eerstkomende maanden. Wel zal de redaktie proberen meer adverteerders te werven.

Aan oorspronkelijke artikelen over Baarn zal gewerkt worden. Maar neem het de redaktie a.u.b. niet kwalijk als van tijd tot tijd wordt geput uit reeds bestaande publikaties.

SEKRETARIS DRINGEND GEVRAAGD!

Het bestuur van de Historische Kring "Baerne" heeft sinds de jaarvergadering in maart van dit jaar géén sekretaris.

Zo'n gemis telt zwaar. Veel dat snel zou moeten gebeuren wordt daardoor langzamer behandeld. Het ontbreken van een sekretaris, hetzij mannelijk, hetzij - en bij voorkeur - vrouwelijk, vertraagt de slagvaardigheid van het bestuur.

Daarom van het bestuur het dringende verzoek aan de leden zich op te geven voor deze functie.

De bestuursleden hopen op reakties. S.v.p. opgeven bij de voorzitter.

Namens het bestuur,
G. Brouwer (voorzitter).

OP DE BRINK

Op de Brink, het middelpunt van ons dorp, stond de ijskar van Evert van Surksum (Spats).

Hij had het lekkerste ijs van Baarn en op zijn kar kon men lezen: "De spatsies van Surk zijn zo fijn, ze eten ze allen groot en klein".

Bij deze kar werd over alles gepraat: over sport, politiek, handel, er werd een voorbeschouwing gegeven voor het voetbal op de komende zondag en na de zondag een nabeschouwing van het voetbal.

U begrijpt, ook de opstelling van de spelers van het elftal werd bij de kar van Van Surksum geregeld.

Wat had de Brink nog meer?

Mooie bomen, zijn muziektent met "Crescendo", de bekende drinkwaterfontein voor mens en dier.

Het was een trefpunt voor de loopjongens met de transportfiets met mand en voor de mensen van de Hei (Oosterstraat - Eikenboschweg - Sparrenlaan e.d.) en van de "Dijke" (Dijkweg - Hanesteeg) en dan natuurlijk ook nog voor de mensen van het "Hoogt" (Heemstralaan - Jac. van Lennepaan).

Kortom, voor alle mensen uit de verschillende buurtschappen die Baarn rijk was.

Baarn had ook z'n straatmuzikanten: Jan Peters (accordeon) en Willem Sjollema (viool), die zaterdags door het dorp trokken en 's avonds op de hoek van de Laanstraat/Nieuwstraat eindigden. Dan was het gezellig en druk, want alle winkels waren dan nog open.

Zo'n dorpstafereel bestond er 50 jaar geleden.

Wij hadden ook nog het Koninginnefeest op 2 augustus (Kon. Emma - red.) met de verschillende jeugdspelen in het Oranjepark en de ringstekerij op de Stationsweg en tot slot van de dag vuurwerk op het land van Paridon bij het tol aan de Eemweg.

J. v.d. Pol

Naschrift redaktie:

De heer V.d. Pol zag "Op de Brink" graag opgenomen in verband met de op 14 juni jl. in de Baarnsche Courant afgedrukte foto van de IJscoman te Baarn (zo'n halve eeuw geleden). In deze courant wordt aan de lezers gevraagd of zij de op de foto staande jongens herkennen en zo ja, hun namen willen opgeven aan de Historische Kring "Baerne".

Inderdaad een reactie! Enwel van de heer H. v.d. Kaden, de Savornin Lohmanlaan te Baarn. Hij schreef dat de op de foto zichtbare jongen met de slagfiets is: G.J. van Wijk in Baarn, die thans nog in deze branche werkzaam is.

Hartelijk dank!

VERSLAG van de Historische Dag, gehouden op 20 mei 1978 in de Sint Aegtenkapel te Amersfoort.

Aanwezig zijn: Vertegenwoordigers en leden van:

Museum i.o. te Bunschoten, Oudheidkamer Montfoort, Streekmuseum Rhenen, Gemeentelijke Archiefdienst Utrecht, Heemkundige Stichting Amerongen, Archeologische Werkgemeenschap Nederland afd. Vallei en Eemland en afd. Utrecht, Oudheidkamer Vereniging Flehite Amersfoort, Nederlandse genealogische Vereniging afd. Amersfoort, Historische Kring Baerne, Stichting Tussen Vecht en Eem, Historische Kring Jutphaas i.o., Historische Kring Maarssen, Vereniging Oud-Utrecht, Vreeland, vroeger en nu, van de Pollstichting Zeist, Historische Kring IJsselstein.

De leiding van de dag is in handen van de voorzitter van de Sektie Bescherming Kultuurbezit, Dr. D.P.R.A. Bouvy.

Het verslag van de kontaktdag in 1977 wordt aan de orde gesteld. Een aantal daarin aangekondigde zaken zijn nog even onbereikbaar als een jaar geleden. Andere bleken bij nadere bestudering niet uitvoerbaar, zoals een gezamenlijk activiteiten- en mededelingenblad, omdat de meeste verenigingen op zo korte termijn organiseren dat er geen gelegenheid voor een nadere bewerking en verspreiding is. Een archiefkursus zal, bij voldoende belangstelling, in de komende herfst gehouden worden.

Op de vraag of er naar aanleiding van de lezing over industriële archeologie in de plaatselijke vereniging in het afgelopen jaar activiteiten zijn geweest komt een antwoord uit Montfoort, waar gewerkt wordt aan de instandhouding van een klompenmakerij en uit Schalkwijk, waar de heer Landzaat zich bezighoudt met inventarisatie en bestudering van Utrechtse panovens.

De heer Groen deelt mee, dat in overleg met de heer Bos van het Openluchtmuseum en Monumentenzorg in Zeist een inventarisatie van monumenten van industriële archeologie zal worden gemaakt.

Of met deze inventarisatie al begonnen is en in welk tempo eraan gewerkt wordt is onbekend.

Bij de Stichting Tussen Vecht en Eem heeft het bestuur aan de aangesloten verenigingen gevraagd o.a. trekvaarten, molens, gemalen enz. te inventariseren.

De heer D. Pezarro, secretaris van de Heemkundige Stichting Amerongen, houdt een inleiding over het ontstaan en de eerste activiteiten van de Stichting. De heer Pezarro gaat er vanuit dat historische belangstelling een gegeven is en als bewijs voert hij aan het bezoekersaantal van 6000, dat in twee weken tijd na de opening het huis Amerongen bezocht heeft.

In Amerongen is de Heemkundige Stichting ontstaan vanuit de zieltogende Stichting tot Nut van het Algemeen, die bij lezingen nauwelijks belangstelling had, tenzij er een plaatselijk historisch onderwerp ter sprake kwam, zoals een lezing en tocht langs de kastelen van de Langbroekerwetering of de historische aktie Pannenbier - het huis Amerongen zou in 1675 onder de pannen zijn geweest - georganiseerd door de V.V.V. Amerongen, waarvan de winst bestemd werd om een gietijzeren pomp te completeren. Het historisch karakter van de aktie werd nog versterkt door een tentoonstelling over de tabaksbouw in het gemeentehuis. Daar bleek dat er van de geschiedenis van de tabaksbouw nog maar erg weinig over was. Een stimulans om wat er nog over is te bewaren. Uit de belangstellende inwoners van Amerongen is de Heemkundige Stichting voortgekomen, die zich op zeer breed terrein met het dorp en wijde omgeving bezighoudt. De Stichting is statutair aan de Gemeente gebonden; twee ambtenaren hebben zitting in het bestuur - voortbestaan is hierdoor gewaarborgd. De Stichting groeit door allerlei aktiviteiten: er is een aktief verwervingsbeleid om allerlei oudheidkundige zaken voor de ondergang te behoeden; een dokumentatie over de tabaksbouw in de vorm van een band waarop 5 tabaksplanters hun ervaringen en kennis uitwisselen, zodat het dialect bewaard blijft; avonden waarop een ieder iets mee kan brengen om erover te praten, te vragen of te vertellen. De belangstelling en het vertrouwen van de bevolking is nu zo groot, dat de Stichting steeds meer voorwerpen krijgt aangeboden om te bewaren. Wat betreft de plannen van de Stichting: de uitgave van monografieën over oudheidkundige zaken uit het dorp; de uitgave van kopieën van prenten van het dorp en omgeving; de uitgave van een bloemlezing van artikelen uit de voormalige Amerongse Courant.

In de diskussie wordt gewezen op nog meer mogelijkheden om de historische belangstelling te stimuleren, zoals: organiseren van excursies in en buiten het werkgebied; samenstellen van werkgroepen voor leden die in een speciaal onderdeel van de geschiedenis geïnteresseerd zijn; uitgeven van een tijdschrift en een reclamefolder; bewandelen van vele terreinen, waarop aktie gevoerd kan worden, bijv. monumentenzorg, natuurbeheer, milieubeleid enz.

Voorts blijkt dat de situatie niet voor iedere vereniging zo gunstig ligt als in Amerongen, waar de gemeente duidelijk geïnteresseerd is in de Heemkundige Stichting.

In Nieuwegein is de opzet van een historische vereniging veel moeilijker, omdat er weinig aan oudheidkundige zaken overgebleven is en de belangstelling van de gemeente passief is.

In Baarn heeft de werkgroep Oudheidkamer van de Historische Kring de oudheidkamer, die van de gemeente is, in beheer. De werkgroep bewerkt het materiaal en heeft zelf eigen aanwinsten.

In IJsselstein heeft de Historische Kring zaken in bruikleen van partikulieren.

Over het algemeen hangt het van de instelling van de gemeente af of het verstandig is om oudheidkundige zaken aan de gemeente af te staan of bij een historische kring te houden. In beide gevallen kan er gevaar bestaan voor het voortbestaan van het materiaal. In principe gaan dingen, die zich bij partikulieren bevinden voor de toekomst verloren. Een goede, vastgelegde afspraak, waarop toezicht gehouden kan worden (door bijv. een beheerskommissie en/of museumkonsulente) kan een veiliger toekomst mogelijk maken.

De heer A. Graafhuis, adjunkt-archivaris van de gemeente trecht, vertelt over de ervaringen en resultaten met werkgroeper rijwilligers, die een onderzoek doen in archiefstukken.

In 1966 heeft de Gemeentelijke Archiefdienst voor het eerst een paleografische cursus georganiseerd. Nu zijn er jaarlijks ca. 150 deelnemers. Een aantal kursisten wilden hun kennis van de paleografie in praktijk brengen. Op grond van de uitgeschreven teksten is verder onderzoek door de werkgroepen gedaan.

Sommige werkgroepen hebben jaren aan het projekt gewerkt. In 4 tentoonstellingen en de begeleidende katalogi zijn de resultaten vastgelegd:

1974 - 1674 - De Dom in puin. Het onderzoek heeft alle stukken en dokumentatie met betrekking tot de stormramp, die o.a. de vernietiging van het schip van de Domkerk tot gevolg had, omvat.

1975 - Van gasthuisbed tot verzorgingsflat. De ontwikkeling van de bejaardenzorg, vooral in Utrecht, nader onder de loep genomen.

1976 - Recht en Slecht, misdaad in de 16e eeuw in Utrecht op grond van de teksten van de kriminele sententies kwam de tentoonstelling tot stand.

1977 - Vredenburg gekraakt. De hele gang van zaken rond de afbraak van Kasteel Vredenburg in 1577 is "gelezen" en bewerkt. De aktualiteit was groot, omdat het onderzoek samenviel met de opgravingen op het Vredenburg in de zomer van 1976.

Tot slot geeft spreker een overzicht van archiefstukken die bronnen voor een onderzoek kunnen zijn:

- doop-, trouw- en begraafboeken van de kerken
- publikatieboeken, waarin de huwelijken staan vermeld
- kerkrekeningen, waarin ook overlijden staat vermeld
- vroedschapsresoluties
- thesauriersrekeningen
- registers van transporten en plechten van huizen
- gildenboeken
- notariële protokollen
- sententieregisters

In de discussie wordt gewezen op het bestaan van het register voor partikuliere archieven, bij het Rijksarchief in Utrecht ondergebracht. Verder op de mogelijkheid archieven onder te brengen in een archiefbewaarplaats.

Het is niet mogelijk de docenten paleografie van de Gemeentelijke Archiefdienst in een andere plaats les te laten geven. Wel kan een historische vereniging zich met een aantal deelnemers tegelijk voor een cursus inschrijven.

In Baarn is een paleografische cursus georganiseerd via het Nederlands Instituut van de Universiteit van Amsterdam en de Baarnse Volksuniversiteit.

Na de lunch, waarbij dia's van monumenten in Amersfoort worden getoond, houdt de heer C. van den Braber, van het bureau monumentenzorg van de gemeente Amersfoort, een inleiding over monumentenzorg en wat dat betekent voor het publiek en de monumenten.

De monumentenzorg in Amersfoort is van verschillende kanten te benaderen:

- a. chauvinistisch (wat hebben we het allemaal goed gedaan)
- b. weinig restauraties (we hebben helaas te weinig geld om meer te kunnen doen)
- c. wijze van restaureren (we hebben hier de goede manier gevonden)
- d. specialiteiten (nergens zijn zulke bijzondere monumenten te vinden als bijv. onze muurhuizen).

Al deze uitgangspunten zijn met voorbeelden toe te lichten.

Nu wil spreker de monumentenzorg meer theoretisch benaderen.

Wat is een monument?

In het "monumentenjaar M75" is de algemene opvatting dat een monument iets groots, bijv. een standbeeld of iets indrukwekkends moet zijn, meer gewijzigd naar de mening dat een monument een gebruiksvoorwerp is, dat je nastaat en dat je wilt bewaren en beschermen. Voor Amersfoort is de groei van de zorg om de monumenten begonnen in 1844 toen de verdere afbraak van de stadswallen verboden werd. Ca. 1880 is de restauratie van de Koppelpoort de eerste stap op de weg van het behoud van monumenten. In die jaren ontstaat ook de oudheidkundige vereniging Flehite, die zich o.a. tot taak stelt het oude te bewaren. Het enthousiasme voor dergelijke zaken wordt meestal gedragen door de stimulerende inzet van geïnteresseerde mensen. In 1964 telt de Amersfoortse Monumentenlijst 300 nummers, waarvan ondertussen na de Tweede Wereldoorlog 150 monumenten zijn gerestaureerd. Eigenlijk moet ieder monument na 40 jaar weer onder handen genomen worden, zodat de zorg voor de monumenten een blijvende en steeds groeiende taak is.

Bij een restauratie moet met de volgende personen rekening gehouden worden:

- eigenaar - hij moet het initiatief nemen en het meeste betalen
- architect - hij is beslissend voor de richting, waarin de restauratie plaats zal vinden. Iedereen heeft eigen ideeën en hobby's
- Rijksdienst voor de monumentenzorg - daar werken verschillende mensen met eigen inzichten en hobby's; bovendien moet het Rijk een deel van de kosten betalen
- arbeidsvaklui- zij moeten deskundig zijn en de aanwijzingen op de tekeningen kunnen uitvoeren.

Uit deze opsomming blijkt dat er niet één lijn is die voor de monumentenzorg gevolgd wordt. Wat betreft de architect heeft spreker 5 verschillende types of stromingen in de restauratie ontmoet (om de voorbeelden te verduidelijken wordt het monument met een kabinet vergeleken):

- technici - zij zijn voorstanders van deugdelijke constructies en zwaar werk. Zij zouden het kabinet aan alle kanten met balken en steunen versterken, zodat er geen beweging meer in te krijgen is. Het kabinet is echter lomp geworden en van de oorspronkelijke constructie is niets meer te zien.
- bruikbaarheidsmaniakken - zij gaan er vanuit dat een monument te allen tijde en overal voor gebruikt moet kunnen worden. Multifunctioneel. Het kabinet zou bijv. niet alleen als kabinet te gebruiken moeten zijn maar ook als boekenkast en als huisbar.
- alles zo laters - zij laten alles bij het oude en repareren alleen wat kapot is. Het kabinet blijft kraken in zijn voegen en alleen de ontbrekende poot wordt vervangen, omdat het anders niet kan staan.
- historische figuren - zij maken meer historische elementen dan er ooit geweest zijn. Zij zouden aan het kabinet versierende elementen uit de ontstaanstijd toevoegen die het nooit gehad heeft. Het kabinet zou worden aangepast aan de ideeën van de restaurateur omtrent de periode van ontstaan.
- eerlijke mensen - zij willen per se laten zien wat er bij de restauratie vernieuwd is. Zij zouden een paneel van het kabinet dat vervangen moet worden en van spaanplaat is ook zichtbaar spaanplaat laten. Zo blijven conflicten zichtbaar.

Alle vijf groepen zijn in Amersfoort aan het werk geweest en met voorbeelden te illustreren. De historiserende figuren hebben wel het langst hun stempel op de restauratie van monumenten in Amersfoort gedrukt. Bij ieder restauratieplan wordt veel belang gehecht aan de wensen van de eigenaar, de architect en geïnteresseerden. Ondanks toenemende belangstelling en zorg voor monumenten gebeuren er nog steeds rampen, in Amersfoort bijv. de Willem III-kazerne en nu nog de Juliana van Stolbergkazerne.

Zo langzamerhand moet de Rijksdienst voor de Monumentenzorg orde op zaken gaan stellen door er zorg voor te dragen dat:

- onderzoek in te restaureren pand en archief altijd een onderdeel van het restauratieplan is
- de restauratie-architect niet aan zijn lot overgelaten wordt, zonder betutteling van boven af. Planbegeleiding is nuttig en nodig
- er meer eenheid komt in de plannen van de diverse types restauratie-architekten.

In het algemeen gesteld moet zorg voor monumenten dus bestaan uit: goede dokumentatie, goed onderhoud, goede inventarisatie. Deze elementen zijn belangrijker voor het voortbestaan van wat we willen bewaren en beschermen dan een klein aantal hooggekwalificeerde monumenten.

In de discussie wordt de vraag gesteld wat een beschermd stads- of dorpsgezicht betekent.

De aanwijzing tot beschermd stads- of dorpsgezicht betekent dat de gemeente wettelijk binnen één jaar na aanwijzing een bestemmingsplan moet hebben gemaakt van het beschermde gebied en verder zelf toezicht moet houden op de naleving daarvan. In de praktijk duurt het maken van een bestemmingsplan echter veel langer. Monumentenzorg heeft alleen toezicht op beschermde monumenten en kan alleen proberen de schoonheidskommissie, die zelfstandig advies geeft aan het kollege van Burgemeester & Wethouders, met betrekking tot de omgeving van een monument onder druk te zetten.

Hierna sluit de voorzitter de vergadering met de mededeling dat geïnteresseerden worden uitgenodigd deel te nemen aan een wandeling langs een aantal monumenten in Amersfoort.

Utrecht, 31 mei 1978
Drs. A.L. Jordens, museumkonsulente.

VERSLAG VAN HET BEZOEK AAN HET OPENLUCHTMUSEUM TE ARNHEM OP 27 MEI

Met stralend zonnig weer vertrok op zaterdag 27 mei een aantal auto's naar het Openluchtmuseum in Arnhem, om in werkelijkheid te gaan zien wat we in september vorig jaar vol interesse via de dia's hebben gezien. We waren met een groep van 10 personen, o.a. An en Evert v.d. Steeg, Els en Herbert Kwak, fam. Kruidenier met hun beide zoons, Nel Kuyt en schrijver dezes Wim Luikinga. Aangekomen om een uur of elf bij het museum werden we verwelkomd door onze gids, de heer De Vries, die ons gezelschap rondleidde over het mooie terrein, met al die verschillende typen boerderijen en de Zaanse buurt. We bezichtigden o.a. boerderijen uit Lichtenvoorde, Groningen, Friesland, een Zaanse koopmanshuis gebouwd in U-vorm, een dorpsschool, een plaggenhut en de papiermakerij. Het leuke van dit museum is dat je overal bij de boerderijen naar binnen kunt lopen, net alsof je bij de bewoners op visite gaat. Het is een genoegen om al die interieurs te bekijken en het is maar goed dat al die oude dingen bewaard konden blijven. Ook het zien hoe men de zomerstal versierde was de moeite waard. De ene kaaspers was nog mooier dan de andere. Door de schrijnwerkers werden deze persen naar eigen fantasie gemaakt. Vele mooie kabinetten en ander meubilair en gebruiksvoorwerpen zijn daar te bezichtigen. Een bezoek aan dit museum is beslist de moeite waard.

Leuk was het om van de heer De Vries te horen dat hij onze groep zo'n prettig gezelschap vond, doordat wij onze interesse toonden tot het laatste ogenblik en veel vragen stelden. Wat betrok hij onze jeugdige gasten van 7 en 10 jaar er leuk bij door ze allerlei vragen te stellen. We leerden ook nog waar de volgende woorden vandaan komen.

Een sul is de drempel die goed over zich laat lopen: de visioen, het personeel, het paard en de wagen.

Een slons is de natte dwell die door de broodoven wordt gehaald, nadat de as van de takkenbossen er was uitgehaald, om de oven schoon te maken en er dan vloerbroden in te kunnen schoven.

Ook leerden we de uitdrukking Kop-Romp-Staart boerderij.

De wandeling door de kruidentuin was heel interessant; we roken o.a. aan de maggiplant, de citroenplant en aan de knoflookbladeren. Bij het bezoek aan de papiermakerij gaf onze gids een boeiende uitleg. We kregen allemaal een vel papier mee naar huis. We besloten de dag met een bezoek aan het Kostuummuseum.

Natuurlijk zijn we de rondgang begonnen met een kopje koffie op het zonnige terras en we besloten de dag met het eten van een heerlijke pannenkoek. Om vijf uur was de groep weer in Baarn. Al met al een heel gezellige dag die voor herhaling vatbaar is. Herbert nog bedankt voor het organiseren van het geheel, namens allen,

Wim Luikinga.

LEDENLIJST

Als nieuw lid gaf zich op:

Mevrouw J.H.A. Beeke, De Sterke Arm 143, 3901 EN Veenendaal,
tel. 08385 - 13600.

INLEVEREN KOPIJ

Kopij (bij voorkeur getypt) inleveren vóór de eerste van de maand!

Deze kopij zal dan in het nummer van "Baerne", dat in die maand verschijnt, opgenomen worden.

Red.

NIEUWS UIT DE OUDHEIDKAMER

(Rubriek van de werkgroep Oudheidkamer)

Een klein verslag van de Stracké-tentoonstelling

Het zou een kleine tentoonstelling worden en het was een kleine tentoonstelling van de Baarnse beeldhouwer Stracké, maar het werk ervoor was weer enorm. Zonder uitzondering hebben de leden van de werkgroep Oudheidkamer een grote aktieve inzet getoond om goed voor de dag te komen.

Om te beginnen de entree met links het bord waarop de genealogie van de familie afgebeeld stond. Zo kon iedereen zien hoe de kunstzinnige familie Stracké in elkaar zit. Verder de goed-geslaagde foto's van de witte beelden, die Franz Stracké maakte voor de St. Franciscus Xaverius Kerk op het Zand in Amersfoort. Nog wat foto's van andere beeldhouwwerken maakten het eerste bord vol. Rechts in de "voorkamer" van de winkel van de heer Radstok stonden mooie terracotta beeldjes en ons pronkstuk "Meisje met geitje" in marmer. De schilderijen van zoon Louis, die in bruikleen afgestaan waren, hingen erboven en kwamen prima uit. Tegen de achtermuur hing de beroemde "Raaf van Eemwijk", die door veel bezoekers belangstellend bekeken werd en vele verhalen losmaakte

In het gangetje stond het tweede bord met familiefoto's rond de villa "Eemwijk" en enige mooie aquarellen.

In de hoek bevond zich ons tweede marmeren beeld "Undine", dat evenals het gipsen beeld in de andere hoek prachtig opgesteld stond. Onder de beide borden stonden vitrines met oude geschriften en gipsen studies van de Stracké's.

Dan de achterkamer, waar diverse schilderijen van verschillende generaties Stracké's hingen en nog enkele beeldjes, waaronder een tweetal monniken te zien waren.

De mooie bloemstukjes en de fraai geschreven teksten maakten een verzorgde indruk van deze tentoonstelling, wat tot uitdrukking kwam door de talrijke bezoekers, zelfs van buiten Baarn.

De ruimte was een enorme vondst en het was geweldig dat de heren Radstok zo belangeloos meewerkten.

Nelly Kuyt-Smit

"DE VUURSTEENKOERIER"

STADSARCHEOLOGIE, deel 2.

Daar de opgraving in de Speelmanstraat te Leeuwarden, zie mijn artikeltje Stadsarcheologie, zulke aardige resultaten heeft opgeleverd, heeft men op 7 maart een persconferentie gegeven in het stadhuis van Leeuwarden.

Alle medewerkers waren voor deze bijeenkomst uitgenodigd.

Onderstaande gegevens werden aan de pers overhandigd.

Naar aanleiding van deze persconferentie verschenen artikelen in de Leeuwarder Courant en in het Fries Dagblad van 8 maart.

Gertjan de Roller
(uw korrespondent in Friesland)

Oudheidkundig onderzoek toont aan: Speelmanstraat is 4,5 m opgehoogd!

Tijdens een oudheidkundig proefonderzoek op het terrein van de afgebroken St. Vitusschool in de Speelmanstraat op 1 februari jl. is aangetoond dat de "terp" die hier ter plaatse duidelijk zichtbaar is, een hoogte heeft van 4,5 m. Het onderzoek geschiedde onder leiding van de provinciaal archeoloog G. Elzinga, door het Biologisch-Archeologisch Instituut der R.U. te Groningen en werd verricht op verzoek en kosten van de Commissie Archaeologisch Stads-kernonderzoek der Gemeente Leeuwarden.

Door middel van een zgn. proefsleuf werd een inzicht verkregen in de opbouw van de aanzienlijke hoogte, terwijl tevens veel oudheidkundig materiaal werd verzameld. Duidelijk is uit dit onderzoek gebleken dat de hoogte vermoedelijk geen echte terp is, maar door voortdurende opeenhoping van afval, modder en mest is ontstaan. Anders dan bij de meeste Friese terpen het geval is, was hier geen klei voor de ophoging gebruikt, althans niet op de plaats waar de proefsleuf is gegraven. De ophoging geschiedde om de drassige ondergrond te verstevigen of om aan de drassigheid het hoofd te bieden. Heel duidelijk heeft het onderzoek aangetoond dat de ondergrond van Leeuwarden hier uit zeer slappe kleilagen bestaat. Evenals bij de opgravingen op het Miwaco-terrein kwam ook hier naar voren dat Leeuwarden gevestigd is op een gebied aan de oever van de Middellzee, dat door talrijke kleine waterloopjes werd doorsneden. Merkwaardig was dat in de ophogingslagen ook veenresten voorkwamen. Deze kunnen niet uit de ondergrond afkomstig zijn, maar moeten van elders zijn aangevoerd.

Verder wees het onderzoek uit dat de ophoging vrij snel heeft plaatsgehad. Dit werd o.m. duidelijk uit het feit dat het teruggevonden scherfmateriaal over een vrij grote hoogte van dezelfde ouderdom was.

Over het begin van de ophoging is nog geen duidelijke klaarheid verkregen, doordat door de grote wateroverlast geen materiaal uit de onderste lagen verzameld kon worden, maar wel is het duidelijk geworden dat de ophoging in ieder geval rond het jaar 1000 moet zijn begonnen.

Alle uitgegraven grond is nl. zeer nauwkeurig op scherven en andere vondsten nagezocht. Dit nazoeken geschiedde met medewerking van enige Leeuwarder leden van de Archeologyske Werkgroep van de Fryske Akademy en het Fries Museum. De oudste scherven, die uit de diepst opgegraven grond te voorschijn kwamen, gaan duidelijk tot de 11de eeuw terug. Opvallend is dat de grote meerderheid van het materiaal uit zgn. bol- of kogelpotten bestaat, welk aardewerk tot diep in de 14de eeuw in gebruik bleek. Behalve inheems-Friese bolpotten zijn er ook fragmenten van geïmporteerde bolpotten gevonden, die in het Duitse Pfaffrath zijn vervaardigd.

Bolpot-aardewerk is tot nu nog maar sporadisch in Leeuwarden aangetroffen, zodat de in de Speelmanstraat gevonden massa een verrassing was. Zij waren vergezeld van nog een verrassing, nl. een flink aantal scherven van zgn. Pingsdorf aardewerk, op de draaischijf in het gelijknamige centrum in het Duitse Rijngebied vervaardigde ceramiek dat met ijzerverf is beschilderd.

Deze beschildering geschiedde vaak met de vingertoppen, meestal alleen op de schouder en in vrij grillige patronen. Ook dit aardewerk is nog niet zo vaak in Leeuwarden gevonden. Behalve in Pingsdorf is het ook in Zuid-Limburg vervaardigd, waar de laatste jaren verschillende ovens voor en afvalhopen van deze ceramiek zijn opgegraven. Het werd tussen circa 1000 en 1350 gemaakt. Merkwaardig is dat weinig na 1400 te dateren aardewerk is gevonden, wel weer 17de en 18de eeuws, alsmede een vroeg 19de eeuws putje met veel afval, waarin zich enkele glazen, zoutvaatjes en veel Goudse pijpen bevonden.

Opvallend is ook het grote aantal dierenbeenderen dat zich in de middeleeuwse lagen bevond. Behalve van rund, schaap en varken, waren er ook veel vogel- en visresten te onderscheiden, alsmede mosselschelpen. Van de vogelsoorten noemen we: wilde of tamme eend, tafel- en kuifeend, smient, grote zaagbek, brandgans, kip en goudplevier (!), terwijl de volgende vissoorten door de middeleeuwse Leeuwarder werden gegeten: kabeljauw, schol, bot, tong, schelvis, baars en witvis. Deze vogels en vissen geven duidelijk aan dat men op de grens van een zoet- en zoutwatermilieu leefde!

Ook werden er bewerkte beenderen gevonden, zoals afgezaagde einden van koeiebotten, een zgn. vethorentje en versierde kamgrepen. Deze zijn uit stukken hertegewei vervaardigd. Ook werden enkele beenderen van kat en hond gevonden. Al het dierlijk materiaal werd door de archeozoölogen van het Biologisch-Archaeologisch Instituut gedetermineerd.

Al met al is het kleine proefonderzoek in de Speelmanstraat zeer instruktief gebleken, zowel wat de aard van de ophoging, als de ouderdom ervan betreft, terwijl het vondstenmateriaal een duidelijk inzicht heeft gegeven in wat de middeleeuwse Leeuwarder aan huishoudelijk vaatwerk gebruikte en aan dierlijk voedsel tot zich nam. Ook heeft het onderzoek aangetoond dat het gebied in en rond de Speelmanstraat duidelijk eerder is bewoond dan het gebied rond de Voorstreek ter hoogte van de Miwaco-terreinen. Er zullen echter nog vele onderzoekingen nodig zijn om de juiste ontstaansgeschiedenis van Leeuwarden te leren kennen.

G. Elzinga.

Leeuwarden/Groningen, 6 maart 1978.

Notulen van de ARWE-vergadering, gehouden op woensdag 24 mei 1978
in de Oudheidkamer

Aanwezig: 11 leden.

1. Opening

De voorzitter opent de vergadering om 20.40 uur en heet de aanwezigen welkom.

2. Notulen vorige vergadering (26 april 1978)

3-1 De voorzitter zegt toe dat nu een aanvang zal worden gemaakt met de aankopen (aktie Herbert).

3-4 Het hoofdbestuur heeft toestemming verleend aan de ARWE om lid te worden van de A.W.N. De kosten van het lidmaatschap komen ten laste van het budget van de ARWE.

3-5 De boekenlijst van de boeken die de ARWE in bruikleen heeft ontvangen van Jojada, is opgehangen in de Oudheidkamer.

3-6 Het budget van de ARWE is ingediend. Het budget is besproken en goedgekeurd door het hoofdbestuur.

3. Mededelingen

1. Herbert deelt mee dat bij de Staatsdrukkerij een boekje is uitgegeven naar aanleiding van de tentoonstelling te Leiden betreffende de Etrusken.

2. Herbert biedt aan om voor de leden boekjes mee te nemen betreffende "Een Romeins Huis" te Amsterdam in het Allard Pierson Museum. De kosten zijn f 10,-- per stuk. Betty en Bart geven zich op.

3. Het graven van de proefsleuven bij 't Hoge Erf vordert gestadig. In 4 zijn crematieresten gevonden en in 5 vermoedelijk het profiel van een greppel.

4. Bart doet verslag van zijn bezoek aan de tentoonstelling "Stenen Getuigen" te Drouwen, waar hij op uitnodiging van en samen met Hans Fokkens is geweest op 12 mei 1978. De tentoonstelling bevatte vondsten van een groot aantal (68) amateur-archeologen uit Nederland en is bedoeld als verdediging van de heer Tj. Vermaning.
5. Bart doet verslag van zijn bezoek aan de baggermolens en de baggerzuiger in de Eem. Op 22 mei bleken beide baggermolens nog werkzaam te zijn in het Zuiderend (gemeente Soest). De afsnijding van de bocht tegenover het gemaal is, zover dit boven water ligt, verricht door een graafmachine. Deze grond is op het aangrenzende weiland gestort. Alle opgebaggerde grond wordt echter in bakken gestort en via de baggerzuiger, vlakbij Kuier, gepompt naar een terrein langs Rijksweg 1, niet ver van de weg Bunschoten-Amersfoort. Als wij de inhoud van de opgebaggerde grond willen onderzoeken zullen wij daar naartoe moeten gaan.
6. De voorzitter merkt op dat bij het vermoedelijke vertrek van de secretaris in augustus 2 functies vervuld moeten worden: secretaris/penningmeester van de ARWE en projectleider van 't Hoge Erf.

Annie van Honstede is bereid het secretariaat op zich te nemen. De vergadering is vol lof over de wijze waarop zij de notulen verzorgd heeft.

Wat betreft 't Hoge Erf, zal Hans Fokkens verzocht worden dit over te nemen. In feite is hij reeds de projectleider (aktie Bart).

4. Excursies

Aan de uitgestelde excursie van de A.W.N.-Utrecht naar Niederhaverbeck zullen nu 7 leden van de ARWE deelnemen. Het wordt betreurd dat deze excursie thans samenvalt met de uitgestelde excursie van de Historische Kring naar het Openluchtmuseum te Arnhem.

Andere excursies zijn uitgesteld tot het najaar, zie notulen van 26 april.

5. Datum volgende vergadering

Deze zal gehouden worden op dinsdag 20 juni 1978 in de Oudheidkamer.

6. Sluiting

Niets meer aan de orde zijnde sluit de voorzitter de vergadering om 22.40 uur.

Bart Braat.
secretaris

KALKAR, MEER DAN EEN ATOOMCENTRALE

Op zaterdag 3 juni jl. namen wij deel aan een excursie naar Kalkar en Xanten, georganiseerd door de Oudheidkundige Vereniging Flehite uit Amersfoort. De belangstelling was bijzonder groot, daarom verbaasde het me enigszins geen bekenden uit Baarn aan te treffen. Misschien is het een goede tip voor de vakantie om deze twee plaatsen eens op eigen gelegenheid te bezoeken, temeer daar deze stadjes zo dichtbij liggen.

U vindt ze nl. door bij Zevenaar de grens over te steken, vervolgens begeeft u zich richting Emmerich. Na de Rijn overgestoken te zijn, bereikt u na \pm 15 km Kalkar.

Enkele bijzonderheden betreffende Kalkar

Kalkar is een stadje uit 1230 met een mooi bewaard stadsplein, waarop een zgn. gerechtslinde staat. Op dit plein vinden we een fraai raadhuis uit 1446.

De grootste bloei beleefde Kalkar in de 15de en 16de eeuw. Uit deze tijd stammen dan ook de beroemde altaarstukken met het prachtige houtsnijwerk in de St. Nicolaaskerk. Het houtsnijwerk van het hoogaltaar is voor het grootste deel van meester Arnt, die in Zwolle woonde. Nog 6 andere gebeeldhouwde altaren is de kerk rijk, waarvan het bekendste is het altaar van de Zeven Smarten van Maria, gemaakt door Hendrik Douverman. In het centrum van het stadje zijn nog enkele fraaie patriciërs-huizen te bewonderen, o.a. achter het stadhuis het pand waarin thans het archief en een klein museum gevestigd zijn.

Enkele bijzonderheden betreffende Xanten

Nabij de huidige stad Xanten was reeds in de prehistorie menselijke bewoning. In de tijd van Keizer Augustus werd op deze strategische plaats een grote legerplaats gebouwd voor 2 legioenen (de Castra Vetera).

Bij de Batavenopstand in het jaar 70 werd deze legerplaats vernield. Na het neerslaan der opstand werd een nieuwe legerplaats, nu voor 1 legioen, op een ander punt dicht aan de Rijn gebouwd. De ligging en bouwwijze der legerplaatsen is door opgravingen bekend. De resten liggen nu verborgen onder akkers en weilanden. Niet ver van de legerplaats ontstond een burgernederzetting, die omstreeks 105 na Chr. door Keizer Trajanus de status van een Colonia (stadsrechten) kreeg.

Het werd na Keulen de belangrijkste stad in Germania Inferior en werd naar de stichter Colonia Ulphia Traiana genoemd.

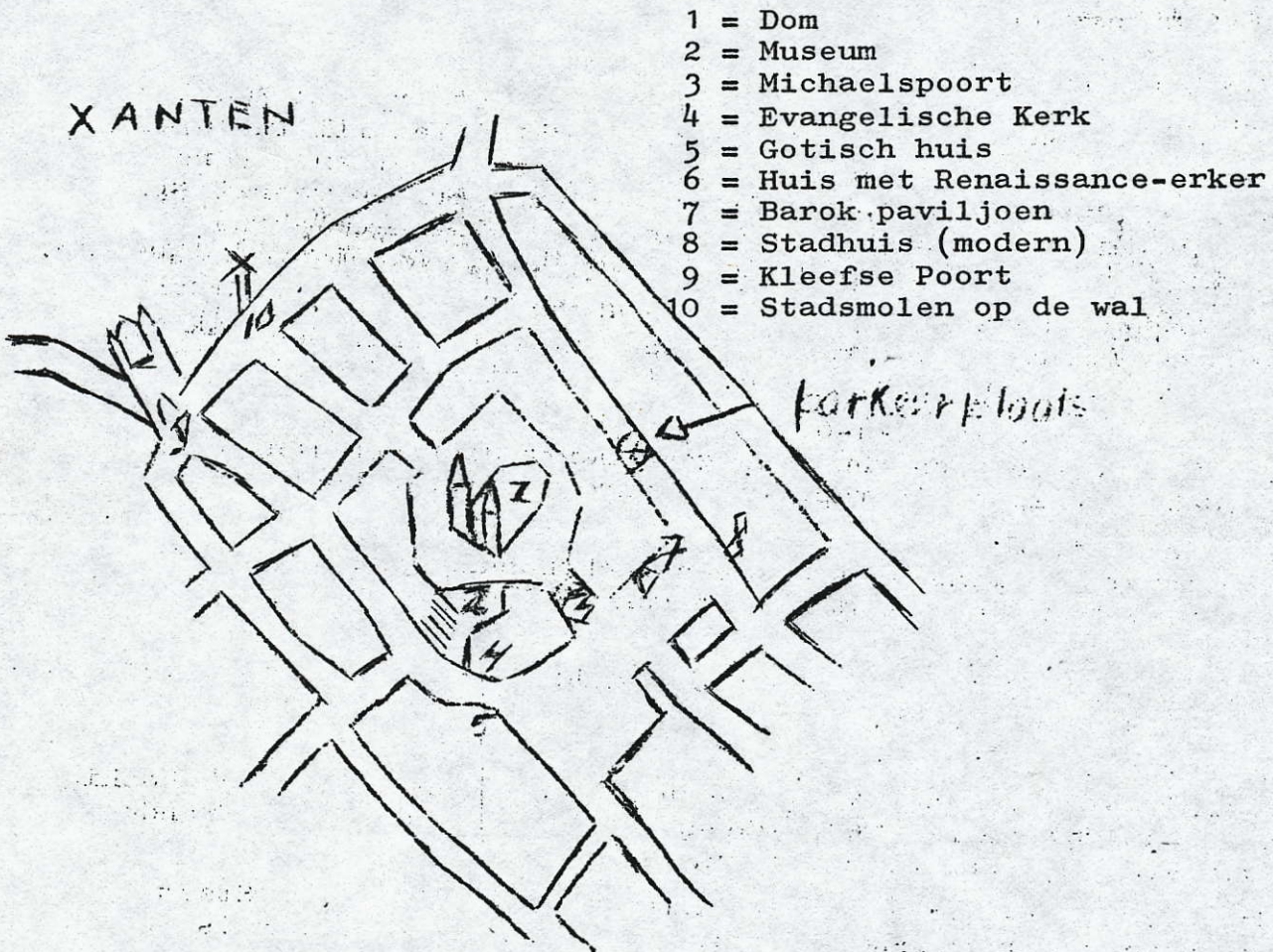
De stad moet een oppervlakte van ongeveer 83 ha gehad hebben en was geheel ommuurd en door wallen omgeven. De schatting is dat de stad 20.000 tot 40.000 inwoners telde.

Een klein deel dezer stad is reeds opgegraven en wordt gereconstrueerd.

De bezichtiging van deze opgravingen met o.a. het gereconstrueerde amfitheater is zeker de moeite waard.

De huidige stad Xanten is vrijwel geheel gebouwd op een Romeins/
Frankisch grafveld. De Dom staat op de plaats waar volgens de
overlevering de Heilige Victor, die onder Keizer Julianus de
marteldood stierf, begraven zou zijn. Recente opgravingen onder
de Dom hebben aan het licht gebracht dat zich hier een graf bevindt
dat al vanaf 500 bijzondere verering ondervond.
Xanten is een verbastering van Ad Sanctos (bij de heiligen),
hetgeen erop wijst dat men deze plaats steeds als zodanig heeft
vereerd. Het gevonden graf is onder de Dom te bezichtigen.
De Dom zelf is na een vrijwel totale verwoesting gedurende de
Tweede Wereldoorlog weer volledig authentiek gerestaureerd.
Het Regionale Museum naast de Dom heeft een rijke verzameling
betreffende de geschiedenis van de stad en omgeving.
Al met al zal dit uitstapje u een interessante en welbestede
vakantiedag bezorgen.

J. Kruidenier

PROGRAMMA NAJAAR "BAERNE"

Zie los inlegvel!

BESCHERMDE MONUMENTEN IN DE GEMEENTE BAARN

Voor het samenstellen van een overzicht van in Baarn, met inbegrip van het buurtschap de Lage Vuursche en van Eembrugge, bestaande beschermde (onroerende) monumenten is o.m. dankbaar gebruik gemaakt van fotokopieën van bij de gemeente Baarn aanwezige lijsten van onroerende monumenten. Het is geen lange indrukwekkende lijst, toch lijkt het nuttig een dergelijke opgave te hebben. Want wellicht kan dit overzicht van (aldus de Monumentenwet van 22 juni 1961) "bouwwerken, zoals woonhuizen, kerken, boerderijen, molens, kastelen of raadhuisen die meer dan vijftig jaar oud zijn en van algemeen belang wegens hun schoonheid, hun betekenis voor de wetenschap of hun volkskundige waarde" de belangstelling voor Baarn doen toenemen.

Baarn

- Amsterdamsestraatweg 1:
Koninklijk Paleis Soestdijk. Gebouwd naar ontwerp van Maurits Post als Jachthuis voor Koning Stadhouder Willem III in 1674. In 1816 onder leiding van de architecten De Greef en Reyers geheel verbouwd en van vleugels en zuilengalerijen voorzien. Het bijbehorende landschapspark werd in 1817 aangelegd door de tuinarchitecten Johann David Zocher Sr. en Jan David Zocher Jr.
- Amsterdamsestraatweg 7:
Boerderij van Prinses Sophie, gelegen in het park. Een rechthoekig gebouwtje met Chinees overstekend rieten dak uit ca. 1820.
- Amsterdamsestraatweg 2-4-6:
Drie 17de-eeuwse diensthuisen, gekenmerkt door een langgerekt zadeldak, eindigend in topgevels bekroond door schoorstenen.
- Amsterdamsestraatweg 8:
Witgepleisterd diensthuis met een rechthoekig grondplan. Dit huis dateert uit de eerste helft van de 19de eeuw.
- Amsterdamsestraatweg 10:
Stalgebouw met drie grote poorten. Middenpartij door klok bekroond. Tweede helft 19de eeuw.
- Amsterdamsestraatweg 12:
Een in het midden van de 19de eeuw gebouwd landhuis, rechthoekig grondplan, tympanon boven middenpartij. Uitgebouwde halfronde kamer beneden, waarboven balkon.

Behalve van de boerderij, Amsterdamsestraatweg 7, is de Staat eigenaar van bovenstaande gebouwen. Geen van de gebouwen is te bezichtigen.

- Torenlaan:
Gedenknaald, gelegen in de as van het Paleis Soestdijk en opgericht ter ere van de Prins van Oranje in 1815. Het ontwerp van de gedenknaald is van de architect J. van der Hart. Geflankeerd door twee kanonnen, in 1830 op de Belgen veroverd.
- Groeneveld 5-6:
Rechthoekig landhuis uit het begin van de 18de eeuw. Later vergroot met naar voren gebogen zijvleugels. Middenpartij met fronton, bekroond met wapen en zonnewijzer. De schoorstenen zijn versierd met smeedwerk en Hasselaer windvanen.

Op dit moment wordt het Huis Groeneveld, alsmede het rondom het Huis gelegen fraaie landschapspark, gerestaureerd. Eigenaar is Staatsbosbeheer. De restauratie zal in 1985 gereed zijn. Het ligt in de bedoeling in het Huis Groeneveld een Ecologisch Museum te vestigen. In het park een inmiddels gerestaureerde ijskelder.
- Groeneveld 4:
Boerderij uit het begin van de 19de eeuw. Ook deze boerderij wordt gerestaureerd.
- Amsterdamsestraatweg 42:
Herberg " 't Huis Groeneveld", 19de eeuw. Witgepleisterd gebouw, gedekt door twee zadeldaken eindigend in topgevels. Zeer goed type pleisterplaats.
- Faas Eliaslaan 9:
Huis "Schoonoord", herenhuis van de voormalige buitenplaats "Schoonoord", gebouwd rond 1800. Het huis bestaat uit twee delen: het dwarsgeplaatste hoofddeel onder een schilddak en een achterdeel onder een mansardekap. In de tuin bevinden zich twee 19de-eeuwse tuinhuisjes.

In het centrum van Baarn:

- Brink:
Nederlands Hervormde Kerk. Hoofdbeuk met smaller koor uit het begin van de 15de eeuw. De van een iets latere datum daterende zuiderzijbeuk werd eind vorige eeuw noordwaarts vergroot. Pleisterlaag op de muren aangebracht.
In de kerk een koninklijke bank, geschenk in 1674 van Koning Stadhouder Willem III.
De bakstenen toren is 14de eeuws en werd verhoogd in de 16de eeuw.
- Javalaan 1:
Huis "Holland". Statig herenhuis uit het derde kwart van de 19de eeuw. Gepleisterd en met rijk gedetailleerde ingangspartij.
- Stationsplein 66:
Station der voormalige Hollandsche IJzeren Spoorweg Maatschappij, ca. 1874. Gebouw in "chaletstijl", voorzien van enige uitzonderlijke elementen als balkon boven perronoverkapping, voormalige loggia's en buitentrappen. Nu station N.S.
- Stationsweg 23-25:
Koetshuis met stal, in eigendom van de Gemeente Baarn. De paardenboxen hebben in ijzer gegoten paardehoofden. De ruiven zijn origineel.

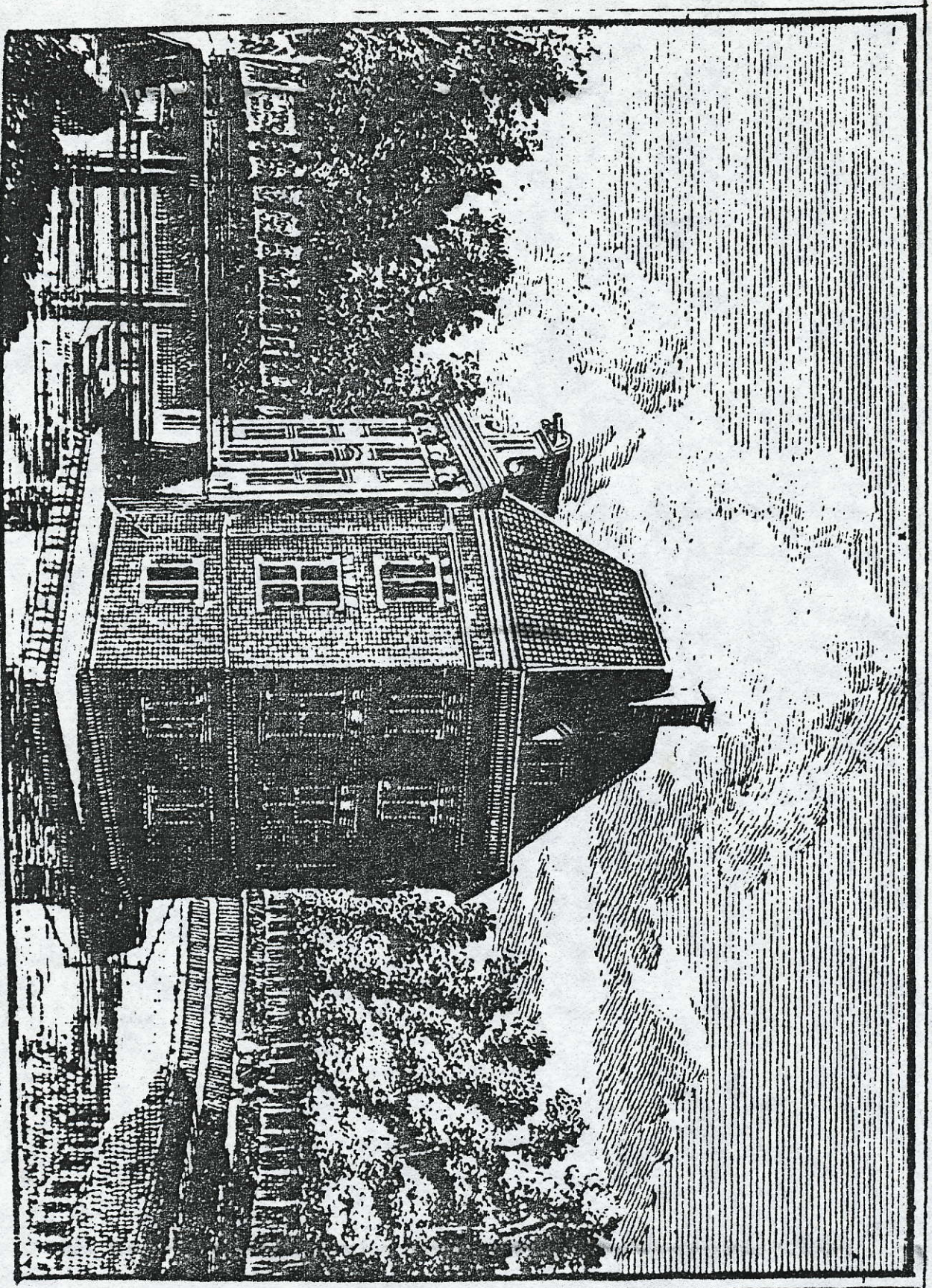
Lage Vuursche

Dit dorpje, met ca. 600 inwoners, maakt sinds 1857 als buurtschap deel uit van de Gemeente Baarn. De oude kern van de Lage Vuursche is aangewezen als beschermd dorpsgezicht, nl.:

- Hoge Vuurseweg 1:
Boerderij, type langhuis, uit de 18de eeuw.
- Hoge Vuurseweg 2:
Pastorie, gebouwd in 1861. Witgepleisterde predikantswoning.
- Hoge Vuurseweg 4:
Ned. Hervormde Kerk. Kruiskerk uit 1658 met korte dwarsarmen en een driezijdig gesloten koor. Gerestaureerd in 1843.
- Kloosterlaan 4:
"Klein Drakestein". Eenvoudig rechthoekig landhuis uit het einde van de 18de eeuw.
- Slotlaan 9:
Drakestein, Ridderhofstad. Achthoekig landhuis uit 1640, gelegen in gracht. Het huis werd in de 18de eeuw gemoderniseerd. Enkele kenmerken: spitsbogige voordeur en nissen, bekroning met kantelen. Nabij het landhuis een vierkante gemetselde duiventoren in neo-gotische trant uit het midden van de vorige eeuw. Niet te bezichtigen.
- Dorpsstraat 2:
Herberg uit de 17de eeuw. Een witgepleisterd gebouw met rechte kroonlijst. Nu Café Restaurant De Lage Vuursche.
- Dorpsstraat, ongenummerd bij nr. 2:
De Kei.
- Dorpsstraat 5:
Gepleisterd huis zonder verdieping. Zadeldak. Begin 19de eeuw.
- Dorpsstraat 7/9:
Smederij met haaks op het huis vooruitspringende gevel. De lijst vermeldt geen jaartal. Het zal de moeite waard zijn dit nog eens uit te zoeken.
- Dorpsstraat 13:
Witgepleisterd huis, zonder verdieping, uit de 18de eeuw. In de voorgevel bevinden zich twee oorspronkelijke kozijnen waarin schuiframen met roedenverdeling. Het zadeldak, gedekt met pannen, is modern.
- Dorpsstraat 15:
Eveneens witgepleisterd huis met puntgevel aan de straat. Zadeldak. Dit huis dateert uit het midden van de 19de eeuw, doch onderging kortgeleden enige veranderingen (dak vernieuwd).
- Dorpsstraat 17:
Een eenkamerwoning onder met pannen bedekt zadeldak, voorzien van houten uitbouw aan de achterzijde. Deze woning werd opgetrokken in de voormalige doorloop tussen de panden Dorpsstraat 15 en Dorpsstraat 19. Voor de bouw van dit huis werd gebruik gemaakt van bouw materiaal afkomstig uit de eerste helft van de 19de eeuw.

DE HOIS DRAAKSTEIN

J. A. N. d. d.

En aan de overzijde:

- Dorpsstraat 14:
Gepleisterd huis zonder verdieping. Zadeldak. Vensters met luiken en 9-ruitsschuiframen.
- Dorpsstraat 16:
Huis uit het begin van de 19de eeuw. Dit huis vormt één geheel met de huizen ernaast (de nummers 18 en 20).
- Dorpsstraat 18:
Woonhuis zonder verdieping. Deur met bovenlicht. 12-ruitsschuiframen.
- Dorpsstraat 20:
Woonhuis zonder verdieping. Deur met bovenlicht. Evenals Dorpsstraat 16 en Dorpsstraat 18 12-ruitsschuiframen.
- Dorpsstraat 22:
Boerderij, gebouwd in 1766. Type langhuis, gedekt met rieten dak.

Tot de Lage Vuursche behoren tevens:

- Biltseweg 4:
Het landhuis Pijnenburg uit de 19de eeuw, gesitueerd in een landschapspark.
- Biltseweg 25:
Een lage woning, genaamd "Eyckendal", uit het begin van de 18de eeuw. Kenmerken van dit huis zijn: topgevels, kruisvensters en halve luiken.
- Hilversumsestraatweg 22:
Witgepleisterde dienstwoning, begin vorige eeuw, met Chinees overstekend rieten dak met houten kartellijst.

Ten slotte in de Gemeente Baarn (Soestdijk) het volgende monument:

- Biltseweg 1:
Tolhuis, omschreven op de lijst van onroerende monumenten als een zeer fraai exemplaar. Een witgepleisterd gebouw met boven de deurpartij een half rond uitstekend dak, rustend op zuilen. De eerste steen van dit gebouw werd op 27 augustus 1831 gelegd door Z.K.H. W.F.P.A.L. Erfprins van Oranje. Dit gebouw is in het bezit van H.M. Koningin Juliana. Niet te bezichtigen.

G. Brouwer

SYMPOSION OVER GERESTAUREERDE KERKEN IN UTRECHT

Op 22 en 23 september 1978 wordt in de Utrechtse Nicolaïkerk een symposion gehouden over middeleeuwse kerken, hun geschiedenis, de restauratie ervan en de mogelijkheden van gebruik.

Op 22 september zal het symposion om 14.00 uur geopend worden, op zaterdag 23 september begint de bijeenkomst om 9.30 uur en is afgelopen om 17.00 uur.

De deelnemersprijs voor het totale symposion bedraagt f 20,--.

Wie aan één dag deelneemt betaalt f 10,--.

U kunt zich opgeven bij het bureau van de Hervormde Gemeente, Bernadottelaan 11, Utrecht (tel. 030-932412) of door overmaking op girorekening nr. 616517 t.n.v. kerkvoogdij der Hervormde Gemeente te Utrecht.

G E K N I P T

BIJL VAN MEER DAN 50.000 JAAR GEVONDEN

Prehistorische ontdekking in het Drentse Drouwen

In het Drentse dorp Drouwen is een prehistorische vuistbijl gevonden, die waarschijnlijk tussen de 50.000 en 100.000 jaar oud is.

Deze vondst kan mogelijk een nieuwe opening betekenen voor amateur-archeoloog Tjerk Vermaning uit Meppel, die vorig jaar is veroordeeld wegens het verkopen van vervalste archeologische stukken. Vermaning heeft vervalsing van oudheden steeds ontkend. De vuistbijl van Drouwen werd al op 1 maart gevonden door de heer H. Kroezinga uit Gasselte. Aanvankelijk hield hij de vondst geheim, maar tenslotte ging hij toch met de bijl naar het Biologisch-Archeologisch Instituut in Groningen. Daar was men enthousiast en heeft men het gemeentebestuur gevraagd bij de vindplaats opgravingen te mogen doen.

Prof. Waterbolk en zijn assistent Drs. Stapert, die indertijd als eerste de verdachte slijpsporen op de vuistbijlen van Vermaning ontdekte, zijn al in Drouwen om zich nader te oriënteren.

Algemeen Dagblad, 11 april 1978.

MIJNGEBOUWEN IN HEERLEN BESCHERMD

In Heerlen zijn enige gebouwen van de voormalige steenkolenmijn Oranje Nassau I op de aanvullende ontwerplijst van beschermd monumenten geplaatst. Genoemd worden een schachtgebouw, een schachtbok en een ophaalgebouw. Ze werden daar neergezet omstreeks 1897. Het schachtgebouw is een zgn. Malakowtoren en in het ophaalgebouw bevindt zich een ophaalmachine die in 1897 vervaardigd werd bij A. Mehler te Aken. Deze oorspronkelijke stoommachine werd later omgebouwd voor perslucht. De nu beschermd gebouwen worden van algemeen belang geacht wegens bijzondere industrieel-archeologische waarde.

In Oudkerk (Fr.) kwam de poldermolen "De Olifant" op de aanvullende ontwerplijst. De molen, in 1856 gebouwd, werd in 1867 in Oudkerk geplaatst.

Ned. Staatscourant, 13 maart 1978.

MISDAAD IN DE MIDDELEEUWEN

Op 17 december 1976 promoveerde aan de Utrechtse Universiteit Dirk Arent Berents tot doctor in de letteren. Onderwerp van zijn dissertatie: "Misdad in de Middeleeuwen", een onderzoek naar de criminaliteit in het laat-middeleeuwse Utrecht.

De rechtspraak in strafzaken berustte in deze bisschopsstad in de 14de en het begin van de 15de eeuw praktisch geheel bij de Raad. In een statistiek, die loopt van 1316 - 1455 over 5568 vonnissen en door promovendus wordt gesplitst in zekere en waarschijnlijke gevallen waaraan wij alleen de zekere misdrijven ontlenen, zien we dat "mishandeling" met 695 bovenaan staat, direkt gevolgd door "spel" met 504 veroordelingen. Godslastering en toveren staat laag, beide met 11 gevallen.

Vermogensmisdrijven komen naar verhouding weinig voor, in de middeleeuwen was het verlangen naar groter bezit en grotere winst kennelijk nog niet zo verspreid als in onze tijd. Heimelijk bedreven misdaden werden zwaar gestraft. Daar vielen dan onder valsspelen, meened, bedrog en verraderlijke doodslag. Straffen kenden verschillende verzachtende omstandigheden. Daar waren minderjarigheid, krankzinnigheid. Men was al doordrongen van het feit dat deze categorieën niet werkelijk aansprakelijk konden worden gesteld. Ook bij daden in dronkenschap of noodweer begaan paste men een geringere strafmaat toe. De doodstraf werd normaal uitgevoerd met het zwaard, een korte procedure dus. Helaas duurde de doodstrijd voor vrouwen langer, ze werden levend begraven. Dit alles geschiedde in het openbaar. Ophangen was een verachtelijke straf en werd meestal bij rovers toegepast. Lijfstraffen kwamen zelden voor, 0,8% over 30 jaar, en dan nog samen met erestraffen. Tot die lijfstraffen hoorde oor afsnijden, hand afhakken en brandmerken. Zo werd de mensheid voor de toekomst duidelijk gewaarschuwd voor de misdadiger.

Nu moeten doodvonnissen worden uitgevoerd en die taak komt toe aan de beul. Een ambt dat nooit zo erg in trek is geweest. De "Monsieur de Paris" - de Franse beul - van nu kan het op werkdagen voor vrouw en kinderen doen voorkomen dat hij even naar de beurs moet. Maar in de openbaarheid, die de voltrekking van doodvonnissen in de middeleeuwen kende, wist iedereen wie de beul was.

Resultaat: het pesten van zijn kindertjes. Met wijs beleid verordonneerde de Utrechtse magistraat met betrekking tot de beul Herman van Culen, in 1422, dat "hem nyemant en misdoe noch misdoen en laet van sinen kinderen mit woorden of mit werken, want die raet dat scerpelic an hem rechten wil ende ander kinder ouderen die dit doen".

Gevangenschap komt betrekkelijk weinig voor, bij een steekproef over 30 jaar $2\frac{1}{2}\%$. Gevangenen kregen water en brood en konden de rest bijkopen bij de cipier. Mensen, die in goeden doen waren hadden het dus aanzienlijk beter dan de armen. Voor deze laatsten mocht echter door een te goeder naam en faam bekend man gecollecteerd worden. Allemaal zeer menselijke trekjes. In de straffen treft men meestal aan: boetes met 41,6%, verbanning, vredeloosheid (d.i. vogelvrij zijn) en pelgrimage 39,5%. Die verbanning voor 100 jaar en één dag had dan weer tot gevolg dat de omliggende dorpen en het platteland met de Utrechtse criminelen werden opgescheept.

Tot 1444 werden boetes gewoonlijk in "stenen" uitgedrukt. Deze werden gebruikt voor herstel van de stadsmuren. Na dat jaar betaalt men in roeden van de muurstenen.

Heel dikwijls werd er voorwaardelijk gestraft.

Vergiffenis diende te worden gevraagd gekleed in hemd en broek. Utrecht was blijkbaar niet zo religieus, dat daar het dragen van een waskaars bij moest komen.

Resumerende komt in dit proefschrift naar voren dat veroordelingen en straffen in de middeleeuwen veel milder waren en veel meer de persoon van de dader in aanmerking namen dan men van deze periode gemeenlijk veronderstelt.

Het proefschrift is bijzonder boeiend geschreven, vooral het hoofdstuk over "Agressiemisdaden" leest als een roman.

Het verschijnt als deel 2 van de Stichtse Historische Reeks, p/a Schagen 9, Linschoten. Geïll. 176 pag., prijs f 35,--.

Geknipt uit: De Vacature

AKTIVITEITEN VAN ANDERE VERENIGINGEN

STREEKMUSEUM RHENEN

Zomertentoonstelling

Van 1 juli t/m 16 september 1978

Bijenteelt - vroeger en nu

Demonstratie strovlechten op 2 september

Openingstijden: maandag t/m vrijdag 10-12 en 14-17 uur
zaterdag van 14-17 uur
zondag en dinsdag gesloten

ARCHIEFKURSUS

In het najaar van 1978 wil de Stichtse Culturele Raad een archiefkursus organiseren voor de leden van historische verenigingen en andere belangstellenden in de provincie Utrecht.

Het doel daarbij is de kursisten zodanig wegwijs te maken in het gebruik van archieven en documentaire verzamelingen, dat zij een historisch onderzoek kunnen uitvoeren.

In 5 lessen zal worden gesproken over verschillende facetten van het archief en het archiefonderzoek:

- hoe is het archiefwezen georganiseerd;
- welke soorten archieven zijn aanwezig en waar;
- op welke wijze zijn uit de archieven gegevens te vinden;
- wat zijn bronnen;
- hoe is de toegankelijkheid daarvan geregeld;
- hoe is een bibliotheek samengesteld;
- wat is een topografisch-historische atlas;
- waartoe is een atlas te gebruiken bij een onderzoek?

Naast deze informatie zal gesproken worden over de wijze waarop een historisch onderzoek kan worden opgezet en uitgewerkt.

De cursus wordt gegeven op 5 achtereenvolgende maandagavonden, te beginnen op 30 oktober 1978. De kosten zijn f 40,--.

Nadere gegevens over tijd en plaats worden aan de deelnemers tijdig toegezonden.

Opgave zo spoedig mogelijk in verband met te verwachten grote deelname bij de Stichtse Culturele Raad, Mariaplaats 51, Utrecht, tel. 030 - 310307.

INHOUDSOPGAVE

Blz.

Van de redaktie	2
Sekretaris dringend gevraagd	2
Op de Brink	3
Verslag van de Historische Dag te Amersfoort	4
Verslag bezoek aan het Openluchtmuseum te Arnhem	9
Nieuws uit de Oudheidkamer	11
De Vuursteenkoerier	12
Beschermde monumenten in de Gemeente Baarn	18
Symposion over gerestaureerde kerken in Utrecht	22
Geknipt	22
Aktiviteiten van andere verenigingen	25
Archiefkursus	25

o-o-o-o-o-o-o-o-o-o

Aan dit nummer van "Baerne" werkten mee:

Nelly Kuyt-Smit
Wim Luikinga
J. v.d. Pol
Gertjan de Roller

De tekst werd getypt door Meta Reitsma.

Voor het stencillen en sorteren zorgden Nelly en Evert Kuyt.

o-o-o-o-o-o-o-o-o-o